

Neobyčejná setkávání

Vladimír Kříž

Astera G
Jihlava 2025

ISBN 978-80-87677-21-6

© Vladimír Kříž, 2024

Astera G vydavatelství a tiskárna, Jihlava 2025

Obsah

Předmluva	4
Neobyčejná setkávání s Janem Benešem	6
Neobyčejná setkávání s Jiřím Špánkem	12
Neobyčejná setkávání s Jožkou Pejskarem	20
Neobyčejná setkávání s Eduardem Ingrišem	24
Neobyčejná setkávání s Josefem Škvoreckým	34
Neobyčejná setkávání se Zdenko Danešem	46
Doslov autora	51
Malý bonus na závěr	58

Předmluva

„Zážitky z cest a ze setkání se zajímavými osobnostmi jsou něco, co ti nikdo nevezme. Jsou k nezaplacení. Neostýchej se s lidmi mluvit, kontaktovat je.“ Například taková doporučení dostávám často od svého kamaráda Vladimíra Kříže.

Je mi velkou radostí a ctí, že vám mohu představit novou knihu tohoto spisovatele, cestovatele a publicisty z Jihlavy. Řadu let svého života strávil ve Spojených státech amerických, kam v roce 1984 emigroval před komunisty a agenty Státní bezpečnosti.

Poprvé jsme se potkali před lety v redakci Jihlavského deníku, kam přišel s tipem, zda by čtenáře nezajímaly jeho aktuální příběhy z Ameriky a vzpomínky (například na dění v roce 1968 v tehdejší Československu, trudné časy komunismu nebo na dramatickou emigraci s pomocí vlastnoručně vytvořených pasů malého australského knížectví Hutt River). Jsem rád, že jsem nejen onen rozhovor, ale pak i několik dalších mohl sepsat.

Vladimír Kříž mi vyprávěl například o životě v úžasném San Francisku, o muzeu ve věznici Alcatraz, o výletech po Americe (například na Aljašku, balónem nad kalifornské vinice, do Texasu nebo do nádherných národních parků), ale i po světě (kupříkladu do Peru, Austrálie, na Havaj nebo KLDR). Takové příběhy mě opravdu baví poslouchat.

A poutavá je i tato knížka. Představuje svědectví o autorově schopnosti navazovat inspirativní kontakty s významnými osobnostmi naší doby. Nahlédneme do světa „okořeněného“ setkáními s lidmi, kteří svým životem a dílem zanechali nesmazatelnou stopu v naší kultuře a historii. Mezi nimi na-

jdeme například jména jako Eduard Ingriš a Josef Škvorecký. Každé setkání je zde vykresleno s pečlivostí a úctou, která je vlastní pouze těm, kdo skutečně rozumí hodnotě lidského příběhu.

Eduard Ingriš, známý hudební skladatel a cestovatel, Jan Beneš, spisovatel a disident, Josef Škvorecký, významný prozaik a exilový nakladatel, Jožka Pejskar, historik a publicista, i další osobnosti – všichni tito lidé se stali součástí Vladimírova života a jejich příběhy jsou v této knížce vyprávěny s živostí a autentičností, která čtenáře vtáhne a inspiruje.

Osobně jsem například doslova „hltal“ kapitolu o setkání s Josefem Škvoreckým a jeho ženou Zdenou v Torontu. Usmíval jsem se nad příběhem z otočné restaurace ve věži CN Tower, což je jedna z nejvyšších staveb světa. Také jsem se jako by v duchu procházel s Vladimírem Křížem ulicemi velkoměsta. Dověděl jsem se třeba i tom, že se v Torontu nachází Baťovo obuvnické muzeum a mnoho dalšího.

Tato kniha ovšem není jen sbírkou vzpomínek nebo cestovatelských zážitků. Je rovněž oslavou lidského ducha a jeho schopnosti překonávat překážky, hledat pravdu a tvořit krásu. Vladimír Kříž nám svým vyprávěním připomíná, že každý člověk, kterého potkáme, může obohatit náš život a že každý příběh, který slyšíme, může změnit náš pohled na svět.

Přeji vám, milí čtenáři a milé čtenářky, aby vás tato kniha inspirovala stejně jako mě a aby vám přinesla mnoho radosti a podnětů k zamyšlení.

*Jaroslav Paclík,
předseda Syndikátu novinářů Vysočina*

Neobyčejná setkávání s Janem Benešem

V létě 2007 mi přišla do San Franciska v Kalifornii šokující zpráva, které jsem nemohl uvěřit – v Praze zemřel sebevraždou spisovatel Jan Beneš. Autor mnoha pěkných a čtivých knížek, odpůrce komunistické totality a kritik veškeré hlouposti a tuposti – tedy věčný „potíživista“, jak sám s hrdostí vždy přiznával veřejně i ve svých knihách.

Jana Beneše jsem znal už z domova, kde jsem kdysi, ještě dávno před emigrací do USA, četl jeho knížku „Do vrabců jako když střelí“ vydanou poprvé v roce 1963. Vydalo ji nakladatelství Naše vojsko a byly tam moc pěkné povídky, v nichž autor zpracoval zážitky své i svých přátel ze služby v tehdejší československé armádě.

Po příchodu do Ameriky v polovině 80. let jsme kromě hledání bytu a zaměstnání začali navštěvovat také české bohoslužby a akce místního Sokola. Při jedné takové příležitosti se nám poštěstilo setkat se s velmi zajímavou starší dámou, která přišla do Spojených států za velmi dramatických okolností. Byla to paní Hodačová. Ta se svého času pokusila se svým manželem uprchnout z komunistického Československa přes železnou oponu, což podrobně popisuje ve své knize někdejší rozvědčík Josef Frolík nebo také známý novinář Jožka Pejskar.

Podle jejich líčení se muži podařilo prchnout, ovšem ženu zadrželi – a pan Hodač, který se stal po pár letech učitelem češtiny na americké armádní škole v Monterey, to řešil nakonec po svém. S vědomím americké rozvědky se dal „zverbovat“ českými rozvědčíky s podmínkou, že za ním do USA bude moci odjet jeho žena.

V době zmíněného setkání pan Hodač už nežil. Když paní Hodačová zjistila, že v exilu píše a publikují české knihy, prozradila mi, že je poblíž spisovatel, s nímž bych se možná rád seznámil. Na mysli měla Jana Beneše, kterému dala mou adresu i telefonní číslo.

A tak jsme si zavolali.

Protože Jan Beneš neměl rád nějaká otálení, byli jsme velmi rychle s manželkou pozváni na návštěvu do jeho domu ve městě Pacific Grove nedaleko Monterey. Nebylo to zase tak daleko od San Franciska, a tak jsme se tam brzy vypravili.

Benešův dům se nacházel v pěkném lesnatém kaňonu. Jeho majitele jsme zastihli nedaleko v lese na procházce se dvěma velkými psy. Halasně nás přivítal a vyprávěl nám o tom, jak stavěl z velké části podle vlastních plánů a svými rukama dům, kam nás poté zavedl a kde jsme se usadili u velkého krbu.

Ulice s obchody ve městě Pacific Grove.

A pak už jsme si povídali o zážitcích a potyčkách s „poten-táty“ i tajnou policií doma, nebo o našem dramatickém odchodu z „komunistického ráje“.

Nad krbem visela jakási starodávná menší šavle. Jan Beneš si všiml mého zájmu. „Tohle je kozácký kinžál, válečná kořist mého otce,“ řekl s hrdostí v hlase.

Poté začal vyprávět o tom, jak jeho otec, který bojoval v československých legiích v Rusku, dobýval s kamarády jakési město obsazené vojáky „rudých“. Když už bylo skoro po boji, procházel jeho tatínek přes náměstí a vtom po něm náhle z kostelní věže kdosi střelil! „Otec zpozoroval na věži kozáka, který se chystal k dalšímu výstřelu. Vytrhl tedy rychle od pasu nagan, zamířil a vypálil. Z věže nejdříve spadl kinžál a pak bolševik,“ vylíčil Jan Beneš.

„Takže, ten kinžál vidíte tady nad krbem,“ dodal.

Dům Trimmer Hill byl postaven v roce 1893 pro prvního starostu města Pacific Grove.

Vladimír Kříž a Jan Beneš se svým kocourem.

K Benešovým jsme pak jezdili častěji – kdykoli to bylo možné. Jan Beneš nám vyprávěl o svých zážitcích z československých vězení, neskrýval svůj obdiv ke svobodě v období první Československé republiky, k prezidentu Masarykovi a českým legionářům.

Když jsem projevil zájem o jeho knihy, které napsal a vydal v exilu, požádal mě na oplátku o ty moje – že je také chce mít a rád si je přečte.

Poznal jsem, že pan Beneš si tvrdě a nekompromisně stojí vždy za svým názorem i v Americe. Že tam zůstal stejným trnem v oku hlupákům a hrabivcům jako doma. Vyprávěl mi o tom, jak dal dohromady občany a soudil se s městským starostou, který se dal nějak uplatit a chtěl povolit v historickém centru města postavení nevkusného mrakodrapu.

Jak jsem rovněž poznal z jeho knížek, byl velmi kritický i ke všelijakým podobným a lidskému rozumu se vymykajícím jevům – jak tady, tak i v Americe. Dělal si z nich pořádnou legraci – například v knize „Zelenou nahoru“, kde líčí zážitky Čecha, který pracuje jako zahradník na golfovém hřišti a je muž americký správce nezapomněl několikrát připomenout, že bloky hotového trávníku má zasadit zelenou nahoru.

Jan Beneš byl ale i velmi spravedlivý a tvrdě hájil to, co na Americe obdivoval. Svobodu, spravedlnost, možnost nošení zbraní, a nakonec i policii a justici, jak je poznal sám při mnoha cestách po USA.

Obálka knihy „Do vrabců jako když střílí“.

Čili: nic není jen černé a bílé, musí se to na vlastní kůži poznat a zvážit. A pak soudit nebo nechat tak. Což je asi nejlepší.

Za Janem Benešem jsem pak jezdil častěji a moc rád. Poznám, že je to citlivý člověk, který má přes všechno, čím mu kdo kdy ublížil, rád lidi.

Miloval i přírodu. S nadšením mi vyprávěl o tom, jak se do Pacific Grove na podzim slétají nádherní motýli monarchové, a doporučoval mi, kdy tak mám přijet, abych je spatřil.

Po roce 1989, kdy se Beneš odstěhoval do České republiky, jsme si už jen psali. A on neskrýval své rozčarování nad tím, v jakém stavu našel naši zemi. Snažil se pomáhat. Zorga-

nizoval prý v Americe sbírku zdravotnických potřeb pro postižené a sám ty pomůcky odvezl do Prahy. Byl ovšem velmi rozčarován tím, že se nedočkal žádného zájmu o převzetí těch věcí zdarma – nemluvě o nějakém vděku, jenž přitom ale vůbec nechtěl a nečekal.

Znovu tak – jako za totality – narážel doma na hloupost, odmítavost a nepochopení. Občas se mi o tom v e-mailech zmínil a já si nakonec umínil, že ho navštívím a zase si popovídáme jako tenkrát v Pacific Grove.

Už jsem to však nestačil uskutečnit.

Nemohl jsem ovšem uvěřit a dodnes tomu nemohu zcela věřit, že odešel dobrovolně ze světa. Jan Beneš byl z rodu těch věčných bojovníků, kteří se dobrovolně nevzdávají.

A tak alespoň listuji jeho knihami „Americký pitaval“ nebo „Americká causerie“, jež vydal v 90. letech v Praze, a snažím se v nich najít to, co nemohu pochopit. Vím jen, že nám tady možná právě teď a v této době jejich autor asi nejvíc chybí.

Maják Point Pinos Lighthouse je velkou pamětihodností, funguje od roku 1855. Snímek pochází z roku 2013, z doby rekonstrukce majáku.

Neobyčejná setkávání s Jiřím Špánkem

Když jsme přišli v roce 1985 do San Franciska, měli jsme jako tehdy všichni ostatní nově příchozí emigranti starostí nad hlavu. Hledání bytu, návštěva kurzů angličtiny, povinné lékařské prohlídky, vyřizování administrativních náležitostí a další...

Přesto jsme si poměrně brzy našli několik českých přátel a přes ně jsme získali kontakt na některé české organizace. Navštěvovali jsme české bohoslužby, které se konaly jednou měsíčně v místnostech SF Univerzity, a také jsme si udělali čas na návštěvu několika akcí, které pořádal zdejší Sokol se sídlem v nedalekém San Mateu.

Působila tu i Česká národní rada americká, jejímž předsedou byl Jiří Špánek, starý krajan a odedávna Sokol. Přes svůj pokročilý věk (narodil se v roce 1903) byl velmi činný. Pro Sokoly redigoval Sokolský věstník a byl také de facto hlavním redaktorem a editorem Věstníku národní rady americké, který vycházel zhruba jednou za měsíc.

S Jiřím a jeho paní Aničkou jsme se seznámili na jedné z akcí Sokola a byli jsme pozváni do jejich domu v Burlingame, jižně od San Franciska. Ta adresa se pro nás stala milou oázou, která nám hodně připomínala domov.

Obývací pokoj měli Špánkovi vyzdobený portrétem prezidenta T. G. Masaryka, obrazem Pražského hradu a dalšími obrázky z domova. Nechybělo ale ani české sklo nebo malovaná keramika. Na stole se vždy při naší návštěvě objevily české buchty nebo bábovka, které upekla paní Anička.

Jedna z hlavních ulic města Burlingame.

Jak přibývala společná posezení na dvoře nebo na zahrádce pod palmou a citroníky, dozvídal jsem se stále více o zajímavých příhodách a dobrodružstvích, které prožil starý pán ve svém životě doma a hlavně v zahraničí. Podle jeho vyprávění byl už jako šestnáctiletý kluk za Rakousko-Uherska činný v odboji proti monarchii, když pomáhal „české mafii“ v odposlouchávání rozhovorů mezi Prahou a Vídní. Bylo to podle něj docela jednoduché. Kluci napojili dráty, které nahodili pomocí rybářských prutů na telefonní vedení. Za války za to samozřejmě hrozily přísné a běžně i hrdelní tresty, to si ale prý vůbec nepřipouštěli. A naštěstí nebyli odhaleni.

Jiří vystudoval reálku, na další studia však posléze chyběly peníze. Vyučil se tedy elektrotechnikem a své znalosti si rozšířil dalším studiem v tomto oboru. Pracoval v něm později i v zahraničí.

Po první světové válce začal Jiří Špánek působit v Sokolském hnutí. V roce 1926 byl vybrán, aby odešel do Francie, kde měl působit jako funkcionář mezi tamními Sokoly. To se mu bez problémů dařilo až do okupace Francie německými vojsky.

Nebyl by to on, kdyby ne navázal styky s někdejšími československým vyslancem Osuským a nezapojil se do odboje proti Němcům. Podle jeho líčení byl několikrát vyslýchán gestapem, ale vždycky se mu podařilo nějak vyvázat.

*Diplomat Štefan Osuský
s rodinou.*

Po skončení druhé světové války, kdy už se rozhodoval, že se vrátí do osvobozené vlasti, se doma dostali k moci komunisté. A tak místo cesty do Československa následovala plavba lodí za oceán do Ameriky. Tam se Jiří Špánek usadil v Kalifornii. Časem se z něj stal podnikatel, oženil se a měl dva syny, pak ovdověl...

Až nakonec potkal paní Aničku, Moravanku od Brna, s níž se už v pozdním věku oženil. Svému Sokolu zůstal věrný samozřejmě i v Americe a stal se jeho významným činovníkem. Byl zván i na celoamerické akce do Chicaga a jiných míst.

Jak jsem pochopil z jeho vyprávění, byl zřejmě jedním z těch, kdo prosadili v San Francisku sbírku a stavbu pomníku s bustou T. G. Masaryka v růžové zahradě parku „Golden Gate“. Pomník tam stojí dodnes a o narozeninách našeho

*Pomník s bustou T. G. Masaryka
v San Francisku.*

prvního prezidenta se u něj scházejí krajané k oslavám.

Když Jiří Špánek zjistil, že jsem doma publikoval v novinách a časopisech a že jsem dokonce vydal před mým odchodem do exilu pár knížek, okamžitě mě požádal o spolupráci při vydávání obou věstníků a byl rád, když jsem neodmítl.

Nebylo to ale vůbec lehké! Někteří krajané ho neměli rádi pro jeho někdy příliš rázné prosazování svých názorů. Byl však takový rázný, pokud byl přesvědčen, že jeho myšlenky jsou správné.

Také já jsem někdy uvažoval o tom, že z věstníků odejdu a že svérázného starého pána ponechám svému osu-

du. Ale nikdy k tomu naštěstí nedošlo. Vždy jsme se nějak smířili a já pak při kávě rád naslouchal jeho vyprávění.

Jednou mi ukázal několik čísel časopisu, který v pěkných barvách a na křídovém papíře vydávalo československé Ministerstvo zahraničí v češtině a angličtině pro krajany. „Podívej, tohle jsem si přivezl z domova. Pro ně jsem jakýsi starokrajan, protože jsem v cizině už tolik let. Považují mě za na-prosto neškodného, a tak tam občas zajedu a pašuji tam různé naše tiskoviny a materiály. Zatím mi na to nepřišli,“ smál se Jiří Špánek. Vzpomínal i na svá klukovská léta, kdy půso-

bil pro českou „Mafii“. Komunisty nesnášel a s radostí prováděl totalitnímu režimu to nejhorší, co mohl.

Občas ho navštěvovali zajímaví krajané, které jsem měl někdy příležitost blíže poznat. Patřili mezi ně třeba manželé Ingrišovi. Paní Anička byla jejich blízkou příbuznou, a tak jsem měl možnost setkání s autorem trampských písniček (hlavně slavné Niagáry), skladatelem, filmařem a mořeplavcem Eduardem Ingríšem. Rovněž jsem se poznal s novinářem Jožkou Pejskarem, který v té době právě připravoval svou knížku o lidech, kteří utíkali přes železnou oponu. Po rozhovoru se mnou do publikace zařadil i můj příběh.

Jednoho dne jsem pak opět přijel navštívit Jiřího Špánka, abych s ním připravil další číslo Věstníku, jak mne o to předem a naléhavě požádal. Tato činnost ale tentokrát musela počkat, protože můj hostitel měl právě zajímavou návštěvu, které mě hned představil.

Byl to štíhlý starý pán, který mi pevně stiskl ruku.

„To je pan plukovník Kašpar Pátý. Určitě si budete chtít trochu popovídat a já mám nějakou práci, tak vás chvíli nechám o samotě,“ pravil pan Jiří a po anglicku zmizel.

Můj rozhovor s Kašparem Pátým trval téměř hodinu. Bývalý armádní plukovník, za kterého jsem ho považoval, byl velmi zvěda-

Jaroslav Kašpar zvaný Pátý.

vý. Vyptával se mě na všechno, co jsem prožil doma před odchodem do emigrace, chtěl znát podrobnosti. Divil jsem se, o co všechno má zájem – a nakonec mě taková až neomařená všetečnost začínala zlobit. Krajan to snad vycítil, omluvil se mi, poděkoval za čas, který jsem mu věnoval, a rozloučil se.

Až chvíli poté se objevil Jiří Špánek, který se usmíval a nešetřil dobrou náladou. „Tak ti gratuluji, prošel jsi prověrkou,“ sdělil mi vesele a v reakci na můj udivený výraz se jen rozesmál. „Právě tě prověřila CIA, pan plukovník pro ně totiž pracuje,“ dodal.

Nevěděl jsem, co na to říci. Pokládal jsem to za jeden z jeho šprýmů, kterými někdy při dobré náladě udivoval okolí, a pustil jsem to z hlavy.

Na tu příhodu jsem si vzpomněl až mnohem později – v době, kdy už Jiří Špánek nežil. Bylo to tehdy, když se mi do rukou dostaly knížky vzpomínek československých rozvědčíků, kteří uprchli na Západ. Myslím, že to byl pan Frolík, kdo napsal, že po příchodu do Ameriky měl to štěstí, že se setkal se „špionem ze všech nejšpionovatějším Kašparem Pátým, který ještě ve svých téměř 90 letech pracoval pro americkou tajnou službu“.

Jiří Špánek byl kromě všech svých jiných aktivit také vynálezcem. Jeho vynález, oficiálně patentovaný v Americe, se nazýval „Spanek Roaster“. Byl to takový nevelký jednoduchý kovový stojan na opékání kuřat nebo - v Americe tolik oblíbených - krocanů, který byl vtipně řešen.

„Spanek Roaster“ se prostě i s drůbeží postavil do trouby na pekáč, kam pak stékal tuk. Navíc se po obvodu daly zavěsit kovové jehlice se špízem nebo slaninou k opékání.

U domu Jiřího Špánka v Burlingame.

Jak mi Jiří prozradil, k vynálezu opékače ho inspirovala Eiffelova věž, a to už kdysi ve Francii za války. Když prý měl velký hlad, představil si na vrcholu „Eiffelovky“ nabodnuté opečené kuře. Roaster pak skutečně navrhl, vylepšil a patentoval.

Po smrti Jiřího Špánka přístroj vyráběl, vystavoval na celostátních expozicích a prodával do celých Spojených států amerických a snad i do zahraničí jeho syn.

Téměř každá moje návštěva u Špánků byla něčím neobyčejná. Při jedné z nich mě pan Jiří informoval, že byl jako zástupce českých organizací pozván na odhalení památníku „Gloria Victis“ ve dvoraně budovy státu Kalifornie v ulici Van Ness v San Francisku. Jedná se o pomník obětem maďar-

ského povstání v roce 1956, krvavě potlačeného ruskými tanky. Zároveň je to i památník porobeným národům střední Evropy.

K mému překvapení mě na tu slavnost vzal s sebou. Navíc mě tam seznámil se známým americkým senátorem maďarského původu Tomem Lantosem, s nímž jsem si pak při společném obědě mohl dlouze pohovořit o všem, co nás v tom roce 1986 zajímalo a vzrušovalo na mezinárodní situaci ve vztahu k našim zemím.

Památník Gloria Victis.

Jiří Špánek se už bohužel osvobození své vlasti od komunistické totality, jak si to po většinu života přál, nedočkal. Zemřel v listopadu 1987. Pochován byl na národním hřbitově v Chicagu.

Americký senátor maďarského původu Tom Lantos.

Neobyčejná setkávání s Jožkou Pejskarem

*Při jedné z mých návštěv u krajana Jiřího Špánka, je-
muž jsem koncem 80. let pomáhal s tvorbou a vydáváním
Věstníku České národní rady americké, mi někdejší so-
kolský činovník představil staršího čiperného a usměva-
vého muže, kterého měl právě na návštěvě ve svém domě
ve městě Burlingame.*

Měl jsem tím pádem vzácnou příležitost poznat jednu z no-
vinářských legend české emigrace, Jožku Pejskara. Znal jsem
ho už z domova – z po-
slechu rozhlasové stani-
ce Svobodná Evropa, již
komunisté sice rušili, ale
zřejmě ne natolik dosta-
tečně, aby nebyly slyšet
některé relace, které tam
připravoval pod pseudo-
nymem Jožka Pero.

Teď jsem měl příleži-
tost poznat ho osobně!
Mohl jsem mu říci, jak
zaujatě jsem s uchem na
„chrochtajícím“ a „vy-
jícím“ rádiu poslouchal
jeho relace, jak nás teh-
dy doma jeho slova po-
vzbuzovala a dodávala
naději, že k nám přijde
zase svoboda.

*Vladimír Kříž s Jožkou Pejskarem
ve Fallbrooku v jižní Kalifornii.*

Jožka Pejskar měl radost, smál se a vyprávěl mi, jak chystá knížky o zasloužilých a neprávem zapomínaných činitelích Sokola i jiných organizací v exilu. Povídal, jak jezdí po Americe a sbírá vzpomínky na ty osobnosti. Dílo, které tehdy chystal, se mělo jmenovat „Poslední pocta“.

„Ale mezitím připravuji jednu takovou menší publikaci, která by ale neměla být méně důležitá. Je to o našich lidech, kteří se od komunistického puče v roce 1948 dodnes pokoušeli překročit železnou oponu – tedy československou hranici s dráty a elektrickým proudem a vojáky, kteří tam nelítostně stříleli lidi jako lovnou zvěř. Jiří Špánek mi vyprávěl o tom, jak jste uprchl. A já bych chtěl v té mé knize mít i Váš příběh,“ požádal mě Jožka.

Pak mi popsals, jak ho tenkrát při působení ve Svobodné Evropě napadlo evidovat si všechny případy překročení železné opony, včetně těch, jež skončily smrtí lidí, kteří chtěli jen na svobodu. Zmínil se i o jejich vrazích v zelených uniformách, kteří za zabití těch ubožáků dostávali odměny – hodinky a dovolenky. Lovci lidí!

Povídali jsme si dlouho. A pak ještě několikrát, přestože Jožka „Pero“ Pejskar nejezdil ke Špánkům příliš často. Malé město Fallbrook, kde žil se svou paní, bylo daleko na jihu Kalifornie. Při našich vzácných setkáních si Jožka pečlivě zaznamenával moje vyprávění o tom, jak jsme s manželkou prchli na mnou vlastnoručně

Jožka Pejskar je mimo jiné autorem knihy „Od boje [proti komunistům] ke kolaboraci“.

vystavené provizorní diplomatické pasy knížectví Hutt River v Austrálii, jehož jsem byl od roku 1976 honorárním konzulem v Československu. Nesmírně se bavil a vrtěl nevěřicně hlavou. A jak pravil, můj příběh určitě obohatí jeho knížku i humorným způsobem, jaký ty ostatní, většinou vážné až tragické případy nemají.

Portrét Jožky Pejškara

Kniha s názvem „Útěky železnou oponou“ vyšla v roce 1989 jako ročenka časopisu Reportér ve Švýcarsku a pak znovu v Praze po roce 1990. Jožka Pejskar mi do výtisku, který jsem od něj dostal, napsal pěkné věnování s poděkováním za spolupráci. Ale ještě předtím mě pozval k návštěvě ve Fallbrook. Stavil jsem se tam rád při mé cestě do San Diega a do pouště v jižní Kalifornii.

S Jožkou a jeho paní jsme si povídali dlouho do noci. Vyprávěl mi o tom, jak působil v letech 1945–1948 ve Znojmě, kde byl redaktorem deníku Slovo národa, v němž důrazně varoval před mocenskými ambicemi komunistů a možností komunistického puče, který pak opravdu přišel.

Ihned po něm byl vyhozen z redakce a měl být zatčen.

V té době Jožka začal vést ilegální organizaci „Rozvodněná Dyje“, která převáděla ohrožené lidi na Západ. Brzy na to musel sám rychle uprchnout, když dostal zprávu, že si pro něho jde StB. Podařilo se mu zmizet a odejít přes hranici opravdu na poslední chvíli. Od roku 1951 pak působil jako redaktor Svobodné Evropy v Mnichově.

Ten večer, kdy jsme spolu mluvili, i druhý den ráno měl Jožka Pejskar na očích černé brýle. Nosil je už od roku 1948, kdy prodělal oční operaci. Měl potíže s očima.

Při tom posledním, nejhezčím setkání mi se svou paní natrhal ve svém nevelkém sadu pytel mandarinek na cestu do pouště a pak jsme si udělali společné foto. Jožka Pejskar už nežije, zemřel v roce 1999. Je však jedním z těch vzácných lidí, které jsem měl to štěstí potkat v Americe a na něž nikdy nezapomenu.

Neobyčejná setkávání s Eduardem Inгриšem

Svého času, ještě za hluboké totality, bývaly na naší škole v Jihlavě ve velké oblibě školní zájezdy. Těšili jsme se na ně jako nemluvně na dudlík, protože to pro nás znamenalo nejen vyhnout se jednomu dni vyučování, ale také zažít dobrodružný výlet někam na hrady a zámky a do vzdálených měst, kam jsme se normálně nedostali. A také jsme se mohli trochu vyřádit a zazpívat si po cestě v autobusu spoustu písniček. Byly to hlavně ty tramské a nesměla mezi nimi nikdy chybět „Niagára“.

Právě Niagára se mi líbila nejvíc. Jednou mi to nedalo a začal jsem se ptát zběhlejších kamarádů, kdo vlastně tuto krásnou písničku složil. Dostalo se mi poučení, že autorem písni je Eduard Inгриš, který žije kdesi v Americe. No, samozřejmě, autor Niagáry je určitě někde blízko své milované řeky! V takové dálce dále, že ho určitě nikdy nepotkám!

Ale přál jsem mu to, protože realita v totalitní komunistické zemi nebyla vůbec veselá. Děly se tady věci, se kterými jsem se nemohl v duši srovnat, přestože moje maminka mne k tomu v mém zájmu nabádala. „ONI“ tu byli a tvrdili, že budou tomuto národu a této zemi vládnout ještě alespoň tisíc let.

Konečně, po mnoha marných bojích, mi bylo jasné, že s „NIMI“ v této zemi žít nemohu a nechci a že musím uprchnout! Nakonec se mi to v roce 1984 podařilo a já se pak po roce a mnoha průtazích v Jugoslávii a Rakousku ocitl konečně za oceánem na západě Spojených států v nádherném San Francisku.

Eduard Ingriš.

Krajané, které jsem tam potkal, mě informovali o českých bohoslužbách, které se tehdy konaly na půdě univerzity. Samozřejmě jsem se tam vypravil a k mému velkému překvapení jsem potkal i autora mé oblíbené Niagáry, hudebního skladatele Eduarda Ingríše, ježmuž jsem se vyznal z lásky k jeho písni. Zjistil jsem, že je to vlídný a dobrý člověk, snad nejlepší z těch, které jsem v zámoří potkal. Přes věkový rozdíl jsme k sobě našli silný přátelský vztah.

Byl jsem také pozván k návštěvě v domě Ingišových v městě South Lake Tahoe, které se rozprostírá u jezera v horách Sierry Nevady, kde na dosah ruky za hranicí s Nevadou už byla velká kasina. V nich se ovšem nehrála jen ruleta, ale také v nich vystupovali znamenití američtí koncertní mistři, kteří (jak jsem zjistil později) hráli i vážnou hudbu mého přítele Eduarda Ingríše.

Ta první návštěva byla ve znamení vzpomínek na dávná léta. Já Eduardovi vyprávěl o těch prozpívávaných školních výletech, kdy jsem si tolik oblíbil jeho Niagáru, on zase mluvil o tom, jak tahle jeho známá píseň vznikla – byla součástí jeho operety Trampské milování z roku 1931.

Těch operet napsal Eduard Ingriš za svého života několik desítek a k tomu i jednu operu a symfonii. A samozřejmě si k tomu připočítejme stovky trampských a jiných písní, které se zpívají a hrají dodnes.

V době mezi oběma světovými válkami patřil Eduard Ingriš k nejúspěšnějším českým skladatelům. Znal se s Jaroslavem Ježkem, Karlem Hašlerem i Rudolfem Frimlem. Mezi přátele, kteří ho často navštěvovali v jeho „muzikantské chatě“ na Svatojanských proudech, patřili i tehdejší významní herci, například Zita Kabátová.

Eduard Ingriš s fotoaparátem.

Láska k přírodě a s ní související tramping, respektive i sjíždění řek na kajaku se pak často odrážely i v jeho písničkách. Patřila k tomu samozřejmě i hra na kytaru. A protože Eduard Ingriš byl znamenitým skladatelem, rozhodl se, že napíše školu hry na kytaru jednoduchou a zábavnou formou příběhů. Nakonec z toho byly dva díly – pro začátečníky a pokročilé. Podle nich se potom učily hrát na kytaru generace trampů. Jedním z nich byl také Waldemar Matuška, jak se mi později přiznal při setkání na koncertu v Kalifornii.

Na mé další cestě ze San Franciska přes hory Sierry Nevady mi na kopcích nad South Lake Tahoe vypovědělo službu kvůli řídkému vzduchu mé vysloužilé auto. Snad jen díky setrvačnosti jsem dojel ještě „posledních pár metrů“ k domu Ingrišových, kteří bydleli v nádherné oblasti lesa nedaleko jezera. Eduard tam na mě čekal v doprovodu svých čtyř milo-

vaných jezevčků a jen se usmíval. „Zavolám do opravny, pro auto si přijedou a seřídí ho – zaplatím svou kartou a pak mi to pošleš,“ řekl. Na mé poděkování jen mávl rukou.

A pak jsme si povídali – například o tom, jak k němu někdy v roce 1931 přišel tehdy ještě málo známý mladý skladatel Jaromír Vejvoda se svým novým foxtrotem Škoda lásky a jak ho požádal, jestli by mu ten foxtrot nějak neupravil.

Eduard Ingriš mu vyhověl a z původního foxtrotu nakonec v jeho podání vznikla polka, která později dobyla svět!

Vejvoda uměl ocenit skladatelskou práci a nabídl tehdy známému skladateli, že ho uvede jako spoluautora. To však Ingriš odmítl, protože nechtěl dělat lacinou reklamu mladému a zatím vcelku málo známému skladateli. Bude-li dobrý, jistě se prosadí sám.

Byla to zřejmě chyba. Polka se totiž za války dostala do světa a Vejvoda za ni (za autorské právo) v roce 1946 od Američanů získal asi 30 tisíc dolarů. Za tyto peníze si pak koupil kdesi hospodu, o kterou ovšem přišel po komunistickém puči v roce 1948.

„Ale nechejme toho, raději si zazpíváme,“ ukončil tuto pasáž vyprávění Eduard Ingriš. Sedl si ke svému milému starému klavíru (přestože tou dobou už měl i moderní japonský keyboard Yamaha) a začal z původních not hrát svou Niagáru. Začal zpívat a já se pak přidal. To dueto nám docela ladi-lo a mně nic nechybělo ke štěstí.

Při dalších návštěvách jsem měl příležitost vidět Eduardo-vy suvenýry z cest světem – bambusová kopí s pěkně vyřezávanými hlavicemi z tvrdého dřeva, které si přivezl od Indiánů z Amazonky v Peru, foukačky s jedovatými šipkami, sošky z Velikonočního ostrova i ostrova Pitcairn a hlavně množství fotografií a také unikátní barevné i černobílé filmy.

Vladimír Kříž s Eduardem Ingrišem u klavíru, nad partiturou písně Niagara.

Eduard Ingriš totiž byl už od mládí vášnivým filmařem a fotografem. To mu zůstalo i do pozdějších dob, kdy se v emigraci v Peru stal dokonce profesionálním fotografem. Pak pracoval i jako kameraman pro hollywoodské filmové společnosti, které natáčely v peruánských džunglích dobrodružné filmy.

Stal se dokonce poradcem Ernesta Hemingwaye při natáčení filmu „Stařec a moře“. Mezi jeho přátele patřili rovněž někteří ze známých herců, například John Wayne a jeho žena Pilar nebo také Marilyn Monroe.

V domě Ingrišových, kde jsem obvykle trávil dva dny, jsem si připadal jako v báječném muzeu. Na stěně obývacího pokoje visela Ingrišova kytara, která ho provázela při jeho mo-

řeplovbách v letech 1956 a 1959, kdy jako kapitán balzového voru přeplul na popud svého přítele Thora Heyerdala přes Pacifik z Peru až na ostrovy Tahiti.

Eduard Ingriš také dokázal velmi poutavě vyprávět. Kupříkladu o tom, jak v roce 1928 koncertoval na klavír na Pražském hradě na banketu k narozeninám prezidenta Masaryka. Získal tam i vzácný suvenýr – prezidentův podpis na jídelním lístku z večíрку. Jako jediný z přítomných měl tu odvahu zajít za státníkem, požádat ho o podpis a promluvit si s ním. Ta odvaha ho neopouštěla ani za války, kdy musel čelit německému gestapu. A samozřejmě ani po válce, kdy mu bylo jasné, že se do čelných pozic všude dostávají komunisté a snaží se ovládnout celou zemi – a to dost bez skrupulí hlavně po roce 1946, kdy bohužel vyhráli ve volbách.

Jak mi Eduard Ingriš vyprávěl, svolal si v roce 1947, kdy už komunisté plánovali převrat, jeden z komunistických činitelů hudební skladatele a v nabubřelém projevu jim líčil, jakou budou muset skládat hudbu. Jako vzor jim pouštěl ruské častušky. Hudebníci byli velmi znechuceni a zděšeni tím, co se zřejmě chystá.

Tehdy si prý Eduard řekl, že pro toto nové panstvo skládat nebude a raději odejde ze země. Začal si vyřizovat pas, což už prý tenkrát nebylo zrovna jednoduché, protože rozhodující místa i v policii obsazovali komunisté rychle svými lidmi. Ale podařilo se a Eduard si umínil, že se vydá hodně daleko – do Jižní Ameriky, kam ho lákaly už dříve přečtené cestopisy. Nakonec se mu podařilo odjet na konci roku 1947, kdy už komunistický puč byl na spadnutí.

Při jedné z návštěv, kdy jsme spolu strávili krásné odpoledne na břehu menšího jezera Fallen Leaf Lake v horách Sierra Nevady, mi můj přítel vyprávěl o své dvoutýdenní plav-

bě lodí, kde prožil krátkou a samozřejmě beznadějnou lásku k brazilské dívce Enile. Přidal také mnoho dalších příhod, které by možná vydaly na kratší román. Mluvil o tom, jak zůstal nějaký čas v Riu de Janeiro, kde se mu líbilo a kde měl příležitost jako hudebník pracovat pro československého velvyslance a diplomaty. Svěřil se, jakým otřesem byl pro všechny rok 1948.

Zůstal v Brazílii a vydal se tam, kam ho srdce vždycky táhlo – na Amazonku do Peru.

Tam prožil mnohá dobrodružství – fotografoval a filmoval Indiány v džunglích kolem Amazonky, na jeden z ostrovů provázel cestovatele Hanzelku a Zikmunda, kteří tam tehdy pobývali na své velké cestě a ve kterých získal přátele na celý život.

Také působil jako dirigent peruánského symfonického orchestru. Vydal tam i gramodesky se svou hudbou a vděční Peruánci ho zařadili do svých školních učebnic. Později, posmrtně, obdržel i státní vyznamenání.

Při těch návštěvách v domě Inгриšových, na které jsem se vždycky nesmírně těšil, mi můj přítel někdy přehrával své písničky z původních nahrávek. Někdy jsme spolu vyjeli do měs-

Eduard Inгриš s Vladimírem Křížem.

Legendární cestovatel Miroslav Zikmund (vpravo) s autorem této knížky.

ta, kde měla jeho žena, paní Nina Inгриšová, obchod se zdravými jídly a pochoutkami. Na stěně byl vyzdobený krásným peruánským ženským krojem a dalšími suvenýry z cest. Nechyběl taktéž model Eduardova balzového voru Kantuta. A zatímco jsem si prohlížel tu neobvyklou výzdobu obchodu, namíchala mi paní Nina výtečnou ovocnou zmrzlinu, abych zapomněl na horko venku.

Měl jsem radost i z toho, že jsem pomohl „dát dohromady“ Eduarda Inгриše s Waldemarem a Olgou Matuškovými. Stal se jejich poradcem při sestavování LP gramodesky „Niagara“, kterou vydali v emigraci. Přestože se s ním už osobně nestačili sejít – na rozdíl od velkého trampa a zpěváka Jana

Vyčítala, který mu ještě při návštěvě Kalifornie zazpíval. Ale to už byl autor Niagáry velmi nemocný.

Eduard měl radost, když jsem mu po návratu z Peru líčil, jak jsem v Limě navštívil hrobku jeho celoživotní patronky, svaté Růženky z Limy, jak jsem jí v duchu vyřídil jeho pozdravy. Tato svatá patronka prý nad ním celý život držela ochrannou ruku a pomáhala mu.

Pak jsem ho mohl potěšit ještě v roce 1990, kdy jsem poprvé po sametové revoluci navštívil Prahu a setkal se tam s jeho sestrou Melánií Inгриšovou. Bydlela stále v jejich původním bytě na Smetanově nábřeží s nádherným výhledem na Vltavu a Pražský hrad. Když jsem mu pak předal fotografii pohledu z jeho okna, rozzářily se mu oči.

Ta poslední návštěva u mého přítele byla nejsmutnější. Eduard Inгриš zemřel v roce 1991 a já při mé cestě do jeho rodiště Zlonic navštívil místní památník, kam umístili urnu s popelem a některé památky na jeho skladatelskou dráhu i cesty světem. Při té příležitosti pořídil jeden z mých známých můj snímek u urny s popelem. Na fotografii je vidět zvláštní mlha, která se zdá být obrysem lidského těla. Možná se můj přítel Eduard přišel tehdy rozloučit, kdo ví?

Já tomu pevně věřím... *Vladimír Kríž s ostatky E. Inгриše.*

Při jedné z mých posledních návštěv v South Lake Tahoe mne vzala paní Nina Inгриšová do jednoho z velkých kasin na nevadské straně. Ve velké koncertní síni tam právě měli na programu vážnou hudbu z díla Eduarda Inгриše. Známa americká houslová virtuoska, se kterou jsem po koncertu hovořil, se mi svěřila, že se cítí být velmi poctěna tím, že může hrát skladby tak velkého umělce, jakým byl Mistr Inгриš.

Říkal jsem si, že by tato její slova měli slyšet všichni u nás doma, kde stále není plně doceněn. Velice mile mě proto překvapili před několika lety výborní ochotničtí herci z Rynárce u Pelhřimova, kteří nastudovali Eduardovu operetu „U panského dvora“. Na pozvání paní Niny jsem se mohl zúčastnit slavnostní premiéry a po ní si pak zazpívat s herci Niagáru. Jak mi sdělili, všech osmnáct plánovaných představení operety bylo už dopředu vyprodáno.

O propagaci díla vynikajícího skladatele, cestovatele a mořeplavce Inгриše se zasloužila nejen Nina Inгриšová, ale také někteří naši cestovatelé, zejména Miroslav Zikmund, jenž se z velké části postaral o to, aby se památky na Eduarda Inгриše dostaly do cestovatelské expozice muzea ve Zlíně.

Neobyčejná setkávání s Josefem Škvoreckým

V dobách mírného uvolňování komunistické totality ve druhé polovině 60. let se na knižním trhu začaly objevovat překlady detektivek západních autorů. Náklady nebyly většinou velké a dostávaly se zpravidla jen ze známosti a pod pultem, ale byly – a já je začal číst a přicházet jim na chuť. V té době vyšla také moc pěkná knížka Josefa Škvoreckého s názvem „Nápady čtenáře detektivek“.

Ta knížka obsahovala tuze zajímavá povídaní o angloamerických autorech detektivního žánru. Přečetl jsem ji několikrát a hned v úvodu se mi zalíbil jeden citát z Raymonda Chandlera: „Ukažte mi člověka, který nesnáší detektivky, a já vám ukážu hlupáka, možná chytrého hlupáka, ale přesto hlupáka.“ Trochu drsné, ale od autora „drsného žánru“.

Ten citát jsem trochu neuváženě pověsil na třídní nástěnku a skoro k infarktu s ním naštvál a pořádně si znepřátelil profesora češtiny. Ten mě předtím veřejně seřval před celou třídou gymnázia s tvrzením, že detektivky nejsou literatura. A basta!

Skončilo to pro mne našťěstí jen třídní důtkou.

Od Josefa Škvoreckého jsem už předtím četl „Zbabělce“ a krásné povídaní o slovenské krásce Emöke. Protože se mi jeho tvorba moc zalíbila, poslal jsem mu ty detektivní úvahy podepsat. Vrátil mi je i s pěkným věnováním a začali jsme si psát. Na můj dotaz, proč ve své knížce neuvedl také Edgara Collinse, jehož jakási stará detektivka se mi jednou dostala do ruky, mi Josef Škvorecký odepsal, že Collins je samozřejmě Čech, který jen píše pod anglickým pseudonymem a je instruktorem střelby někde ve Svazarmu.

Josef Škvorecký.

A dopisování pokračovalo...

Později při jedné z cest do Prahy jsem se rozhodl svého oblíbeného spisovatele navštívit. Jenže bylo pozdě! Jeho maminka mi sdělila, že manželé odešli na delší stáž do Kanady, kde pan Josef učí na univerzitě. Ale pozvala mě na návštěvu a ochotně mi ukázala pracovnu Josefa Škvoreckého.

Těch návštěv posléze bylo několik a také korespondence houstla. Posílal jsem do Toronta pozdravy z mých cest a těšil jsem se z pohlednic i vánočních přání, které jsem dostával od mého oblíbeného spisovatele. Jedna z těch pohlednic mi přišla do Jihlavy v roce 1971 a udělala mi obzvlášť radost. Pan Škvorecký mi totiž napsal: „Milý příteli, udělal jste mi velkou radost svou básnickou knížkou a zejména tím, že jste mi věnoval, a to v roce 1971, tu krásnou báseň Džez.“

To jsem si ovšem mohl dovolit jen díky tomu, že sbírečku básní jsem vydal jako soukromý novoroční tisk pro své přátele. Při povolování publikace a v tiskárně to nějak prošlo, moje korespondence se spisovatelem ovšem neušla bdělé Státní bezpečnosti, která si mě jednoho dne zavolala k vyslechu a žádala vysvětlení mých podivných aktivit: „Víme, že si už delší dobu dopisujete s bývalým členem Svazu československých spisovatelů Škvoreckým, který nyní působí v Kanadě. Odkud se s ním znáte a kdy jste se s ním viděl naposled?“

Vysvětlil jsem na StB, že s Josefem Škvoreckým jsem se neviděl vůbec nikdy.

„Četl jsem kdysi jeho Zbabělce a několik dalších knih, které byly u nás v 60. letech vydány, a napadlo mě poslat si knížky do Prahy podepsat. Tím jsem s jejich autorem navázal korespondenci, která se později (a vlastně doposud) omezovala na pohlednice z cest a sváteční pozdravy či přání. Rozhodně nic, co by mohlo zajímat naše bezpečnostní orgány.“

Starý pán pokývl: „To souhlasí. Je vám ale známo, že se jedná o jednoho z nejaktivnějších představitelů emigrace zaměřené proti současnému státnímu zřízení v Československu? Víte, že Škvorecký vlastní dokonce v Kanadě nakladatelství, ve kterém vydává nejružnější nepřátelskou literaturu?“

„No, něco jsem o tom slyšel. Ale víte, já jsem se na to nikdy nedíval z téhle stránky. Jako literáta a publicistu mě zajímá literární kvalita díla. Z naší literatury mám nejraději Karla Čapka a pak, nemohu si pomoci, Škvoreckého knížky pro tu pěknou češtinu jeho prací. Četl jste například Legendu Emöke? Tam je nádherné líčení venkovských poutí...“

Hleděl na mne velmi znechuceně a upozornil: „Ale je to emigrant!“

Pokrčil jsem rameny. „To je ovšem druhá stránka věci, na kterou mám jako uvědomělý občan státu samozřejmě svůj názor. Ovšem, pokud vím, on byl v Kanadě dlouho legálně, já jsem moc dlouho nevěděl, že se ta legalita už vlastně změnila v opak...“

Cítil jsem, že se motám na místě. Naštěstí starý pán měl už také mých argumentů dost. Odkášlal si.

„Chtěl jsem vám jen připomenout, co je vaší povinností. Kdyby vám z té Kanady přišlo něco protistátního a podobně – ušak Vy dobře víte, co tím myslím – jste povinen nám to ihned oznámit. Jinak se vystavujete trestnímu postihu. Jasně?“

(Z mé knihy „Neobyčejné cesty“, Praha 1992)

Nakonec jsem se pak s mým oblíbeným spisovatelem sešel! Bylo to až dlouho po mé vlastní emigraci v kalifornském San Francisku, kam Josef Škvorecký přijel jednoho dne přednášet na tamní univerzitu. Samozřejmě jsem tam byl a po skončení přednášky jsem se mu představil. Rozzářil se a podal mi ruku, šli jsme spolu ven a povídali si o tom všem. A to vyprávění pokračovalo na pokoji jeho hotelu, kam mě pozval. Seděli jsme dlouho u vína a mluvili o těch neuvěřitelných věcech, které se nám kdy udály.

Byl jsem šťastný, protože jsem se konečně setkal se spisovatelem, kterého jsem měl tak rád. Samozřejmě jsme zůstali v kontaktu! Dokonce mi pak nabídl práci redaktora v jeho nakladatelství 68 Publishers, když přišel tragicky o původní redaktorku. V té době jsem už ale byl dlouho zaměstnán v kongresovém centru v San Francisku a pan Škvorecký svou nabídku uvážlivě stáhl, protože, jak sám řekl, mi nemohl nabídnout zdaleka lepší podmínky, a radil mi, ať setrvám v Kalifornii.

Za čas přišel den, kdy mi náhle zazvonil telefon v bytě v San Francisku a k mému překvapení to byl zase Josef

Škvorecký. „Vladimíre, komunisté doma skončili, je svoboda! Co děláte?“ Odpověděl jsem mu, že si právě se ženou připíjíme šampaňským.

„Snad si brzy připijeme spolu. Byl bych rád, kdybyste nás někdy navštívil u nás v Torontu.“

A já to Josefu Škvoreckému ještě raději přislíbil.

V té době jsem dokončoval práci na mé knize „Neobyčejné cesty“, v níž jsem popisoval náš život v době totality, nejruznější absurdity tehdejší doby a hlavně útěk přes železnou oponu až do Ameriky s vlastnoručně vystavenými a všelijak zhotovenými diplomatickými cestovními pasy knížectví Hutt River v Austrálii.

Nabídl jsem knížku panu Škvoreckému k vydání v jeho nakladatelství 68 Publishers, jenže to už v té době pomalu končilo svou činnost. Tak jsem se nakonec rozhodl, že ji vydám sám v mém kapesním nakladatelství Obzor. Mému oblíbenému spisovateli v Torontu se kniha asi zjevně zalíbila, protože mi k ní poblahopřál, a dokonce do ní napsal i hezkou a vtipnou předmluvu, čímž mi udělal radost.

A pak přišel den, kdy mi Josef Škvorecký zavolal a pravil, že bych teď snad už konečně měl uvažovat o cestě do Toronta, protože pokud bych přijal pozvání, mohl bych u manželů Škvoreckých strávit týden v jejich domě – jestli mi tedy nebude vadit, že budu ubytován ve sklepním bytě pro hosty. Okamžitě jsem souhlasil, opatřil si letenku a v dohodnutém termínu vyrazil do Kanady.

Autobus, který mě vzal z torontského letiště, odbočil od břehů modrého jezera Ontario, minul vysokou vyhlídkovou věž s otáčivou restaurací na vrcholu a zamířil do ulic starého Toronta. Jeho konečnou stanicí byl starobylý Royal York Hotel, svého času největší hotel britského impéria. Nádherná impozantní budova, uvnitř se zlacenými stěnami a křišťá-

lovými lustry, ve které vždy přespávali významní návštěvníci města – od anglických králů až po slavné herce Hollywoodu. A právě tady na mě čekají pan Josef a jeho paní Zdena Salivarová, jsou nedaleko hlavního vchodu se svým vozem. Poznávám je okamžitě už jen podle typického slaměného klobouku Josefa Škvoreckého, který byl i pokrývkou hlavy Dannyho Smiřického a také románového detektiva Borůvky.

Vyrazím se Škvoreckými do jejich domu, kde ten „basement“ (sklepní byt pro hosty) se ukáže být jakousi rezidencí vybavenou vším pohodlím. A také tu má pan Škvorecký a paní Zdena archiv svých knih, z nichž si mohu nakonec nějaké vybrat a odvážím si je i s podpisy a věnováním autorů.

K prohlídce Toronta jsem vyrazil brzy po ránu ve společnosti toho nejpovolanejšího průvodce, dlouholetého profesora torontské univerzity a spisovatele Josefa Škvoreckého,

Josef Škvorecký s Vladimírem Křížem v Torontu.

který mě samozřejmě přivedl nejdříve na „svou“ univerzitu, velmi starobylou a tolik podobnou univerzitám ve staré Anglii. Zavedl mne do pracoven profesorů i studentů a vyprávěl mi s nadšením o své bývalé práci.

A pak už vycházíme do ulic a procházíme se po dlouhé a starobylé Yonge Street, nejstarší ulici města, kam pan Škvorecký umístil dějiště jedné z knih o detektivu Borůvkovi. Odtud už to není daleko k proskleným moderním budovám obrovského nákupního komplexu Eaton Street, jež pomalu procházíme až do blízkého se poledne, kdy si oba přiznáváme, že už jsme poněkud unaveni a máme hlad.

Proto jsem velice rád přijal pozvání mého přítele spisovatele k návštěvě restaurace ve věži CN Tower, symbolu města. Rychlovýtahem vyjíždíme až nahoru, kde se ve výšce přes 500 metrů nachází proslulá otáčivá restaurace. Pan Škvorecký tam předem rezervoval místa na oběd, protože o takové posezení ve výšce nad městem je velký zájem a restaurace bývá plná.

Zatímco si pochutnáváme na pečené rybě z jezera Ontario a sklence vína, celá restaurace se s námi pomalu otáčí a nabízí pohledy jako z letadla na mrakodrapy Toronta a modré jezero s několika ostrovy v dálce.

Kruhová restaurace se otočí kolem své osy zhruba za hodinu a zatím mi Josef Škvorecký vypráví o tom, jak ho tady podobné posezení s jednou dámou inspirovalo před několika lety k napsání části detektivního příběhu, který se odehrává v Torontu.

Ta jeho známá si totiž odložila při večeři kabelku na obrubu kruhové restaurace, která se mezitím pootočila, a žena se proto domnívala, že jí kabelku někdo odcizil, když ji nikde poblíž nenašla. A byla pak nesmírně překvapena, když ji za chvíli opět objevila na stejném místě na obrubě vedle svého stolu. Obruba je totiž pevná, otáčí se podlaha s hosty.

Josef Škvorecký při četbě ve svém křesle.

Po obědě se se mnou Josef Škvorecký rozloučil a já se vydal na jeho doporučení do staré anglické vojenské pevnosti Old Fort York z 18. století s mohutnými valy a děly namířeny na jezero. Z jednoho ze starých kanonů pálí vojáci ránu, která ohlašuje poledne, a já se hned nato vydávám do starobylých ulic města s viktoriánskými paláci, parky a cihlovými domy, kde si připadám jako ve staré Anglii.

Po prohlídce Toronta jsem se pozdě odpoledne vrátil k domu Škvoreckých v malebné staré ulici nedaleko velkého hřbitova. Při návratu jsem se chtěl ještě stavit v supermarketu na hlavní třídě, abych koupil víno pro večerní posezení na zahradě s přáteli. A chtěl jsem přibrat i pár plechovek pív, ale žádný alkohol nenacházím, a prodavači na mě hledí jako na blázna. Copak nevím, že je tady téměř prohibice a alkohol se běžně nikde neprodává?! Při posezení v luxusní restauraci snad ano, jinak bohužel...

A tak až po pátrání téměř detektivním se mi podařilo získat tip na jakousi předměstskou prodejnu, která naštěstí nebyla daleko. Vydal jsem se tedy do jakési podezřelé čtvrti, kde jsem našel takový omřížovaný sklad strážný mohutným černochem, vyzbrojeným koltem a brokovnicí. A tam jsem mohl konečně víno i pivo koupit.

Když jsem tuhle anabázi líčil při večerním posezení na zahradě manželům Škvoreckým, oba se smáli. Netušili, že budu kupovat víno, a tak mě neupozornili na to, že tam je „téměř prohibice“ a že budu mít problém.

A pak jsme si dlouho povídali. Josef Škvorecký mi vyprávěl o své práci, o lásce k jazzu i o tom, jak začínali se svým nakladatelstvím pro Čechy v zahraničí v Torontu. Promluvil rovněž o tom, jak psal společně s Janem Zábranou tři známé detektivky: Vražda pro štěstí, Vražda se zárukou a Vražda v zastoupení.

Jelikož v dané době byl Škvorecký v nemilosti, vydal je jeho přítel, básník Zábrana, jen pod svým jménem – a tak vyšly v několika vydáních.

Paní Zdena Salivarová-Škvorecká napsala taktéž několik výborných knih, v nichž vychází z vlastních zážitků za totalitního režimu. Například se jedná o díla „Nebe, peklo, ráj“ nebo „Honzlová“. Také ty jsem od ní dostal a doma je pak přečetl. Několikrát! A nemohl jsem se od nich odtrhnout. Jsou dojemné, drsné a pravdivé.

Na každodenní večerní posezení jsem se moc těšil. Pan Škvorecký mi doporučoval návštěvu dalších zajímavých míst v Torontu. A tak postupně navštěvuji starobylý zámek Casa Loma, který si v 19. století na okraji města dal postavit anglický šlechtic, bývalý vysoký královský důstojník, nebo Bafovo muzeum, docela moderní budovu, samozřejmě plnou bot, kde jako třešničku na dortu vystavují elegantní střevíčky lady Diany.

Moji přátelé mě také podrobně instruovali, jak se dostanu na Niagarské vodopády a co tam navštívit. Mimo to jsem se vydal i parníkem na skupinu pěkných ostrovů v jezeře Ontario.

Manželé Škvorečtí se mě pravidelně po večerech vyptávali, jak jsem pořídil a co všechno jsem viděl. S Josefem Škvoreckým jsem se navíc setkával vždy po snídani. To už seděl ve svém křesle v hale a poslouchal nahrávky svého oblíbeného starého jazzu, nebo pracoval. Ale i tak si našel chvílku na pár slov a přání hezkých zážitků. Jedním z největších zážitků bylo pro mě i to, že jsem si mohl prohlédnout a osahat Řád bílého lva, který Josefu Škvoreckému a také paní Zdeně udělil prezident Václav Havel.

Jenže pak už nadešel poslední den v Torontu.

Josef Škvorecký se svou manželkou Zdenou.

Poslední sklenka vína na rozloučenou, vypitá s přáteli Josefem a Zdenou Škvoreckými.

Paní Zdena, výborná kuchařka, jejíž umění a recepty oceňila i zpěvačka Eva Pilarová při svém torontském pobytu, pro mě připravila na rozloučenou typické české jídlo – knedlíky se zelím a vepřovým masem.

Přátelé mi také podepisují své knížky a dlouho do noci si povídáme. Odcházím spát pozdě večer a dlouho nemohu usnout, protože si v hlavě promítám všechny zážitky. Podřímuji v tom příjemném útulném domě v tiché slepé ulici, zakončené pouhých pár metrů odtud hřbitovní zdí. Asi v jen zdánlivě tiché a klidné, protože jakmile zhasnu v místnosti světlo, ozvou se zcela blízko hlasy několika lidí, kroky a smích. Když rozsvítím, je za oknem široko daleko jen prázdná ulice. Ale když znovu zhasnu, naplní se pokoj šumotem, hovorem, kroky i zjevnou přítomností mnoha neznámých lidí, takže mi připadá, jako bych spal uprostřed plesového sálu. Je mi jasné, že je to následek rozrušení z mnoha zážitků posledního dne a také ze zítřejšího odjezdu.

Snažím se usnout, jenže kroky neznámých návštěvníků vržou kolem mé postele a také kolem mé hlavy mi zní hlasitý hovor. Nemohu spát, a tak se slovy „už dost“ rozsvítím lampu na nočním stolku. Všechno ztichne a já se dívám z postele na protější zeď obrácenou ke hřbitovu. Ve výklenku tam mají moji hostitelé pečlivě pověšené zimní šaty a kabáty, opatřené proti prachu celofánovými návleky.

A já teď s údivem hledím na to, jak se jeden z těch návleků před mýma očima zvedá nahoru, vyvleče se a pak se pomaličku jako ve zpomaleném filmu snáší na zem. Uvědomuji si, že sklepní byt pro hosty je vlastně v úrovni hrobů nedalekého hřbitova a napadá mě všelicos, ale už se mi nechce o ničem přemýšlet. A tak zhasínám a tentokrát už spím tvrdě celou noc.

Brzy ráno se loučím s Torontem výbornou kávou a snídaní, kterou mi nechala paní Zdena v kuchyni s lístkem na rozloučenou a přáním dobré cesty domů. Moji hostitelé ještě spí, a tak opouštím potichu dům a odjíždím na letiště, abych ještě i vysoko nad mraky zavzpomínal na všechna ta zajímavá setkání, která jsem se svým oblíbeným spisovatelem a jeho paní prožil v krásném a starobylém městě u jezera Ontario v Kanadě.

Bylo to také moje poslední osobní setkání s panem Škvořeckým, přestože jsme zůstali v čilém korespondenčním i telefonickém styku. Nabídl mi ještě, abych přispěl svým příběhem do obsáhlé knížky „Osočení“, ve které zveřejnil příběhy lidí zneužitých totalitní mocí komunistického režimu. Vyšla v Torontu a pak i v Praze.

A pak už bohužel odešel, pro mě příliš brzy, někam ke svému Dannymu Smiřickému a poručíku Borůvkovi. Vzpomínám a čtu.

Neobyčejná setkávání se Zdenko F. Danešem

Jednoho letního podvečera jsme se vraceli s mou ženou z výletu do hlavního města Kalifornie Sacramento. A všichni už jsme byli tím výletem zjevně unaveni. My oba i náš, z několikáté ruky zakoupený automobil AMC Gremlin – šestiválec, který však očividně jezdil pouze na půl výkonu a někdy nás do cíle dovážel skoro krokem.

Teď jsme ale přešli část mostu Bay Bridge a za zálivem se objevila zářící světla San Franciska. Také tam byla odbočka k výjezdu na ostrov Treasure Island v zálivu, kde se nám nabízely krátký odpočinek se skvostnou vyhlídkou na proslavené město.

A tak jsme se chvíli dívali na šňůru světel, jimiž byl ověšen most Bay Bridge, i na světla vzdáleného San Franciska a nešetřili jsme slovy obdivu. Jen o kousek dál se podobným způsobem kochala tím pohledem mladá žena, která nás oslovila česky. Byla to Elen Danešová. V té době pracovala na námořní základně na ostrově. Několikrát nás pak navštívila v San Francisku, než se odstěhovala zpět do Tacomy, kde působil její tatínek a kde měli svůj dům.

Na ten severozápad Spojených států jsem se pak vydal, když jsem byl pozván touto novou kamarádkou a jejím mužem, námořníkem skotského původu, a také jejím tatínkem původu českého k návštěvě.

Druhý jmenovaný mě čekal na letišti v Tacomě ve státě Washington. A nebyl to nikdo jiný než profesor University of Puget Sound a někdejší uprchlík z totalitního Československa Zdenko F. Daneš.

Strávil jsem u nich několik dní, během kterých jsem nejen vyjel s Ellen a jejím mužem do Kanady, ale hlavně jsem se také seznámil s opravdu neobyčejným člověkem, profesorem

rem Danešem – vědcem, jehož význam oceňovali Američané, účastníkem vědeckých expedic do Antarktidy a výzkumníkem všeho možného kolem Země.

O tom všem ale příliš nemluvil, protože bez patřičného technického vzdělání bych asi ty věci stejně moc nepochopil. Jak jsem však zjistil, byl to navzdory svému věku a všemu svízelnému, co prožil, naprosto všestranný člověk – doma pekl pro sebe i pro nás výborný chléb, ve dne, kdy byla jeho dcera v práci a její muž námořník kdesi v Bremertonu v přístavu na lodi, mě pan profesor, který coby senior měl volného času dost, provázel po městě Seattle. A večer nám pak zahrál na své staré milované housle. Uměl to podle mě naprosto výtečně.

Rozhodně se nesnažil o to, aby mi předával jakékoli matematické či geofyzikální vědomosti, protože matematika byla už na jihlavském gymnáziu mým postrachem – od katastrofy mne zachraňovala kupodivu deskriptiva. A tak si mě získával zájmem o přírodu a cestování.

Doporučil mi například, abych se vydal navštívit Indiány na jednom ze vzdálenějších velkých ostrovů v zálivu Puget Sound u Seattlu, kde jsem mohl pozorovat a poznat jejich život, obřady i tance.

A jak jsem zjistil, zdánlivě suchopárný pan profesor byl ve skutečnosti milovníkem přírody, od mládí se věnoval plavbám v kajaku a výletům do přírody sám a později i se svou rodinou. Miloval také výlety na kole.

Jak mi rovněž vyprávěl, nakonec na bicyklech v roce 1950 - ještě než se zcela uzavřela „železná opona“ - přešli se svou paní (samozřejmě vůbec ne snadno) československou hranici na svobodu. A ta svoboda, přestože zpočátku nebyla snadná, přinesla nakonec vše, co od ní očekával: možnost uplatnění, volného života i cestování.

Pan profesor se stal uznávaným americkým odborníkem, působil ve výzkumu naftových ložisek, u Boeingu se podílel na vesmírném programu a také se zúčastnil výzkumných expedic. O tom všem ale příliš nevyprávěl, dozvídal jsem se o tom z kusých informací jeho dcery Ellen nebo později z životopisných studií.

*Autor knížky na snímku s profesorem
Zdenko Danešem.*

Když se Zdenko Frankenberger usadil se svou paní v Americe a získal občanství Spojených států, přidal si ke svému jménu ještě jméno Daneš po předcích – jak mi sám řekl, aby všichni věděli, že se cítí být Čechem. V tom duchu taktéž vždy vychovával své děti, syna i dceru.

Pokud jsem hovořil s Ellen, nikdy jsem u ní nepozoroval žádný cizí přízvuk, perfektně hovoří česky i anglicky. A stejně tak perfektně přeložila do angličtiny k vydání v San Francisku mou knihu „Neobyčejné cesty“ (vyšla pod názvem *The Road*). Jak mi potvrzovali američtí čtenáři, jde o výborný a čtivý překlad.

Pan profesor Daneš, jak jsem velmi brzy zjistil, byl nejen hravý, ale i naprosto zvědavý člověk. Když jsem jednoho dne odjel na cestu po Aljašce, zjistil si nějak, že se budu vracet leťtadlem s mezipřistáním v Seattlu.

A nelenil.

Náhle se objevil na letišti jen proto, aby se se mnou přivítal a vyptal se mě, jak se mi cestovalo a co všechno jsem na Aljašce navštívil a poznal.

To už byl hodně starým pánem, ale ten věk se nedal poznat, protože jeho vitalita byla udivující! Protože se stále cítil Čechem, zajímaly ho i dějiny naší vlasti a hlavně záhady v nich. Jedněmi z největších z jeho pohledu byla tajemství vzniku rukopisů Královédvorského a Zelenohorského a spory o jejich pravost.

Při jedné z prvních návštěv mi vyprávěl o tom, že se už před lety pustil do zkoumání kolem rukopisů. Samozřejmě s patřičnou důkladností sobě vlastní, protože měl tehdy výhodu přístupu do světových archivů a knihoven evropských univerzit i styků se známými vědci a archiváři.

Už tehdy mi sdělil, že po všech výzkumech a studiích vyloučil, že by rukopisy byly padělané Václavem Hankou. „On prostě na to neměl, to nebylo možné,“ řekl mi profesor Daneš zcela rezolutně a bádál dál.

Až přišel na zcela jiné souvislosti, které pak publikoval mnohem později.

Když jsem se později po roce 1990 vrátil domů, udržovali jsme se Zdenko Danešem čilý korespondenční styk. Pan profesor se pak také vrátil do Prahy a několikrát mě navštívil v Jihlavě. Bylo z toho krásné povídání a vzpomínání. Ale nejen to! Zdenko Daneš mi jednoho dne poslal pár listů rukopisu, v nichž shrnul své poznatky a zkoumání kolem tolik diskutovaných Rukopisů RKZ.

Bylo to poutavé čtení. Odpověděl jsem mu, že to je moc zajímavé a že by si to určitě zasloužilo napsat něco víc. Že by to mohla být i velice zajímavá knížka.

Pan profesor nelenil a pustil se do psaní. Zanedlouho jsem dostal rukopis, který mě překvapil a pobavil: Rukopisy bez tajemství a záhad.

Zdenko Daneš napsal knížku, která se čte trochu jako detektivka, v níž se s pomocí ducha svého přítele, profesora Kupfermanna snaží rozluštit tajemství Rukopisu královedvorského a Zelenohorského. Doufám, že ta knížka ještě znovu vyjde. Vydal jsem ji v mém nakladatelství Obzor v Jihlavě a představil ji pak na sjezdu Obce spisovatelů v Praze, kde vzbudila zájem.

Panu profesorovi jsem držel palce. Řekl mi tenkrát, že si váží nesmírně pana profesora Masaryka, který byl i velkým politikem a prezidentem, ale dodal, že on se tehdy, co se týká rukopisů, opravdu mýlil. A za tím si Zdenko Daneš stál.

Až do pozdního věku byl velmi zvědavým cestovatelem. V roce 2000 mi poslal dopis, v němž podrobně informuje o své cestě na Nový Zéland. A jak mi napsal: „Stálo to za to. Přesně, kolik jsem měl legrace, se dozvím, až začnou chodit účty. Ale bylo to tuze zajímavé a jsem rád, že jsem tu cestu podnikl, dokud jsem ještě živ, potom by to mohlo být obtížnější.“

Další podobný dopis mi přišel o rok později z cesty do Chile. Pan profesor mě pak překvapil ještě jednou, když se ve svých více než 80 letech oženil s o několik desítek let mladší ženou. Ale tomu jsem se celkem nedivil. On byl prostě mladý.

Doslov autora

Od dětských let jsem měl rád knihy. K tomu mě vychovala moje maminka, která byla nějaký čas v době první republiky společnicí paní Josefíny Srpové, neteře Bedřicha Smetany, jenž pro ni napsal Polku pro Josefínku.

Maminka mi o tom hodně vyprávěla. A také zmiňovala, že jejich sousedem byl spisovatel Ivan Olbracht a ona ho někdy pozorovala ze svého okna, jak ve své pracovně píše.

Tehdy jsem si někde sehnal knížku „Nikola Šuhaj loupežník“ a litoval jsem, že nemám stroj času, abych navštívil pana spisovatele a popovídal si s ním o jeho cestách po tehdejší naší Podkarpatské Ukrajině.

O mnoho let později jsem se prostřednictvím už bývalého ředitele jihlavského gymnázia a mého souseda Dr. Antonína Mrvky seznámil s dílem Karla Čapka, který byl právě tehdy nějak vyloučen z plánu literární výuky. Tenkrát jsem si znovu začal přát, aby existoval stroj času a já se mohl podívat za mým nejoblíbenějším

Na snímku je Josefína Srpová, neteř Bedřicha Smetany, pro kterou složil Polku pro Josefínku. Foto pochází z 30. let minulého století, kdy u paní Srpové v Praze žila maminka Vladimíra Kríže, autora této knihy.

z plánu literární výuky. Tenkrát jsem si znovu začal přát, aby existoval stroj času a já se mohl podívat za mým nejoblíbenějším

ším spisovatelem, podívat se, jak píše a jak si hraje na zahradě se psem Dášenkou.

V té době jsem trávil mé nejkrásnější volné chvíle v prostorách jihlavské knihovny, přál si být knihovníkem, což nebylo možné, neboť toto málo placené povolání bylo tehdy prakticky vyhrazeno ženám. A tak jsem zůstal jen u té lásky ke knihám a jejich autorům.

Nakonec jsem se octl v emigraci v Americe. Tam jsem se kromě přátel, se nimiž jsem se potkával a o nichž píšu v této knížce, setkal i s některými dalšími velice zajímavými osobnostmi, umělci i politiky. Byla to třeba jen krátká setkání, ale rád bych se o nich na tomto místě zmínil.

Kým začít? Olga a Waldemar Matuškovi. Nenadále se představili na svém koncertu v San Mateu v Kalifornii. Bylo to v roce 1987 a já je mohl osobně pozdravit a vyjádřit jim sympatie našinců – protože dali „facku“ režimu, který už pomalu končil. Seznámil jsem je i s Eduardem Ingríšem, kterého už nestačili osobně navštívit, ale ještě jim poradil s gramodeskou Niagára, kterou již vydali na Floridě.

A pak jednoho dne – už po roce 1990 – jsem přijel do Jihlavy a při procházce městem jsem zašel do jakési banky. A koho nevidím! Právě tam byli všichni Matuškové a podepisovali se návštěvníkům na jakési propagační akci.

Připadal jsem si jako ve filmu *S Olgou a Waldemarem Matuškovými*.

o Járu Cimrmanovi. Protože jakmile jsem vstoupil, udiveně se mě zeptali, co tady dělám. I odpověděl jsem jim, že jsem v Jihlavě doma – a pak jsme se společně všichni vyfotografovali.

Velmi krátce jsem se v San Francisku setkal i se spisovatelem Bohumilem Hrabalem, který ještě koncem totality přijel, sledován pečlivě svým tajným policistou, na přednášku na univerzitě San Franciska. Samozřejmě na tuto akci přišli hlavně všichni našinci a já jsem pak panu Hrabalovi ukázal knížky, které mi svého času ještě doma podepsal. Měl radost a vyprovázel mě potom k autu s varováním, že s ním poslali tajného policistu jako tlumočníka, který ho sleduje.

Moje další, byť krátké setkání bylo v Kalifornii s Karlem Krylem, který přiletěl do Ameriky začátkem 90. let a zazpíval nám v budově Sokola v San Mateu. Mohl jsem s ním hovořit a udělal jsem s ním i krátký rozhovor, který posléze vyšel ve Věstníku Československé národní rady americké a v pražském Českém dialogu. Ještě jsme si napsali a od Karla Kryla mi pak přišel dopis, že se těší mezi nás do Ameriky, že rád znovu přijede. Ale ten dopis mi došel, bohužel, už týden po jeho smrti.

Ještě bych rád vzpomněl i na někoho, kdo sice nebyl mým blízkým přítelem, ale koho jsem po léta v San Francisku vždy rád potkával – otec biskup Petr Esterka. Nechci o něm podrobně psát. Kdo by se o něm chtěl dovědět víc, najde veškeré informace v knize rozhovorů Aleš Palána s názvem „Rozhodl jsem se pro risk“.

Biskup Petr Esterka.

Biskup Esterka, který se narodil v Dolních Bojanovicích na Moravě, uprchl kdysi také velmi dramaticky z komunisty okupované země. Byl tehdy jmenován biskupem pro exil a jednou za měsíc přicházel mezi nás v San Francisku. Před každou mší nezapomněl zajít mezi nás a podáním ruky nás všechny pozdravit. Po bohoslužbě s námi poseděl a přátelsky si popovídal. Byl báječný. Ani on už nežije, ale neměl by být zapomenut. V Dolních Bojanovicích na něj jistě nezapomínají – organizoval tam tehdy, ještě v době konce totality, pouť do Říma ke svatořečení Anežky České.

Z krátkodobých setkání s našinci nejde rozhodně zapomenout ani na setkání s Evou Pilarovou, která přijela koncertovat do San Franciska na pozvání Sokola a poskytla mi rozhovor pro české noviny a časopisy v zahraničí. Pak po letech, kdy přijela zpívat do Jihlavy, už nemocná, mě pod podiem poznala, objala a na chvíli jsme vzpomínali.

Zapomenout nechci také na další osobnost – na Jana Vyčítala, trampského nadšence, zpěváka, výborného kreslíře a malíře, který mi po svém koncertu hlásil, že už s kapelou navštívili Eduarda Ingrise, aby mu, už těžce nemocnému, ještě zazpívali...

V té době jsem byl také zahraničním zpravodajem Rádia Impuls a Rádia Vysočina. A když jsem zjistil, že do San Franciska přijedou manželé Juraj a Deana Jakubiskovi, nemohl jsem zaváhat. Zašel jsem si do novinářského střediska v centru Kabuki, kde měli předvádět svůj film „Nejasná zpráva o konci světa“, dojednat rozhovor. Ve filmovém centru mi zapůjčili i jejich film a já je pak druhý den mohl zpovídat.

Byl z toho naprosto báječný rozhovor na téměř celé odpoledne s vynikajícím slovenským režisérem a jeho paní. Vzniklo taktéž pár společných snímků. Rozhovor vyšel v brněnské Rovnosti a krajanských novinách. Bylo mi líto, že tak mimořádný film tehdy na festivalu nezískal cenu – po-

važuji ho za jeden z nejlepších od Juraje Jakubiska. Vážím si toho, že mi pan Jakubisko pak daroval svůj obrázek z filmu s krásným osobním věnováním. Byl to prostě pan režisér a pozdější film „Bathory“ to jen dokládá.

V San Francisku jsem několik let pracoval i ve staré koncertní a divadelní budově v Civic Centru, kde se konala vystoupení známých umělců. Zde jsem měl to štěstí vidět velmi zblízka například kytaristu Carlose Santanu. Jednoho dne se tam konal i koncert Elly Fitzgeraldové. Bohužel, ten poslední, protože slavná zpěvačka brzy na to zemřela. Zpívala

už v sedě v křesle, ale nádherně. Mně se tehdy poštěstilo dostat se potom za ní do šatny a krátce si s ní pohovořit. Vzpomínala na svůj někdejší koncert v Praze, kde se jí prý velice líbilo. A jako vzácnou památku si dodnes opatruji její program koncertu, který mi Ella Fitzgeraldová podepsala.

V té staré historické budově jsem pak měl možnost krátce poznat i tibetského dalajlámu, jenž tam přijel přednášet sanfranciským studentům. Potkali jsme se na chodbě, když odcházel, a já mu vyjádřil svou úctu i naději a přání, aby jeho Tibet byl jednou znovu svobodný. A pak mě Jeho svatost, jak mu všichni říkají, vzala za ruku. Dalajláma mi s dojetím poděkoval a řekl, že mi žehná.

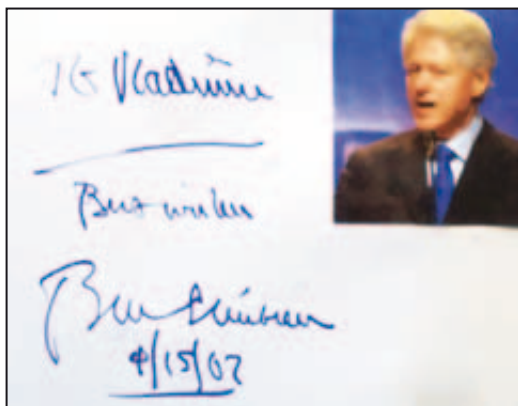

*Juraj Jakubisko v roce 1998
v San Francisku.*

Výčet krátkodobých a pro mě velice významných setkání by nebyl úplný, kdybych si nepřipomněl to poslední – setkání s bývalým prezidentem Billem Clintonem, který přijel do města u zálivu s mostem Golden

Gate na jakousi přednášku. Měl jsem mož-

nost s ním před tou akcí krátce hovořit. Byl vlídný a usměvavý, s ochotou mi dal autogram. A když zjistil odkud jsem, začal vzpomínat na svou návštěvu Prahy, kde se mu velice

Památka na setkání s Billem Clintonem.

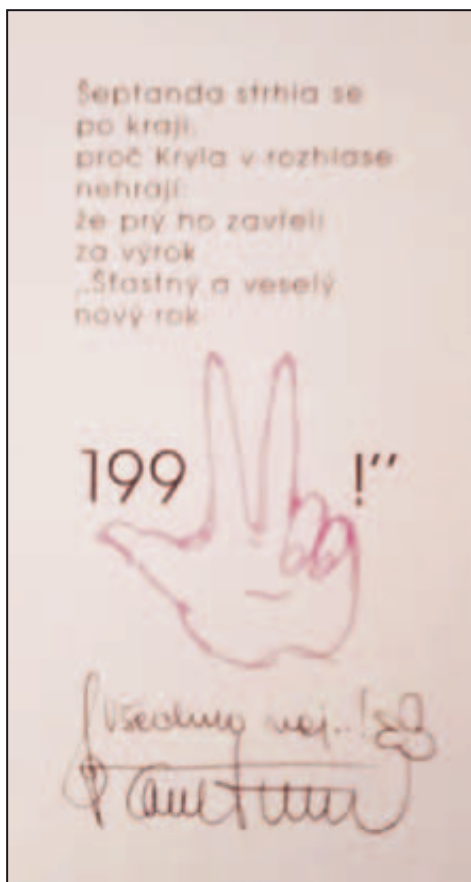
zdrav bohužel nestihl předat – než jsem se dostal zase domů do České republiky, Václav Havel zemřel.

Mám radost z toho, že se mi za ta léta (v emigraci, ale i předtím nebo potom) podařilo potkat a poznat hodně zajímavých lidí, kteří si zaslouží, aby se na ně nezapomínalo. Jsem také rád, že jsem k tomu nepotřeboval ten mnou pro-

pagovaný „stroj času“, o němž mě pan profesor Daneš přesvědčoval, že není. Tak tedy, tady ho máte. Já tam byl.

Dr. Vladimír Kříž

P.S. Podrobnější informace o většině osob, o kterých píšu, najdete na internetu, například v české Wikipedii. Z tohoto důvodu jsem se v této publikaci nechtěl pouštět do přílišných podrobností.

Novoroční blahopřání od Karla Kryla.

Malý bonus na závěr

Zde přinášíme ještě část z rozhovoru autora s Jurajem Jakubiskem roku 1998 v San Francisku – o konci světa, Nostradamovi a kam směřujeme v novém tisíciletí.

Váš film „Nejasná zpráva o konci světa“ je silné umělecké dílo, které je zároveň i poselstvím. Má napínavý a strhující děj, je velmi akční a mnohdy se až blíží hororu. Film je nabitý myšlenkami, které chce předat, snaží se ukazovat na pravé lidské hodnoty. A varuje před něčím. Před čím vlastně?

Film začíná drastickým útokem vlků na horskou dědinu. Ti vlci se v očích vesničanů zdají být „prstem Božím“, trestem od Boha. Ale ve skutečnosti ti vlci nejsou nejhorším zlem. Nejhorší ze všeho totiž je, když se lidé začnou charakterově měnit ve vlky. Dovolil jsem si natočit film, který je jakýmsi „zhuštěným podobenstvím“ varování proroka Nostradama.

Památka na setkání s Jurajem Jakubiskem.

Dá se říci, že je to podobenství, které je stylizované. Ta vesnická architektura ve filmu není česká ani slovenská, ale můžeme si myslet, že je severská, ale je i částečně ukrajinská. Takže tam vzniká jakási dědina, která je obrazem světa a v ní žijí lidé, kteří jsou vzorkem mravů celého světa. A v tom prostředí rozvíjím mé obavy, že temné vášně postrkují náš svět k jeho definitivnímu konci. Člověk se postupem času mění, je moudřejší, a přece vášně, které v něm dřímou, mají ve chvíli, kdy se v něm probudí, stejnou podobu, jakou měly v době kamenné za našich dávných předků. A já bych chtěl, aby se divák zastavil a ohlédl tam, odkud přišel a kam spějí jeho děti, kam spěje jeho život. A také aby si kladl otázku, jestli i on neubližuje jiným.

Vaše „Nejasná zpráva o konci světa“ má snad právě takový tragický závěr, jaký pro jedny znamená jejich „konec světa“, pro ty druhé zase „tisíc let míru a štěstí“. Alespoň tak si to představují a radují se, zatímco nedaleko už číhá vlčí smečka. Ti vlci jsou symbolem stálé hrozby času, zla v nitru lidí nebo čeho tedy?

Nostradamus předpověděl, že na začátku příštího tisíciletí dojde k velkému krvavému střetu a že pak už lidé budou žít tisíc let v míru. Já jsem skeptik a nevěřím, že to bude proměna racionální, protože si lidé něco uvědomí. Spíš si myslím, že dojde k takové proměně, že budeme znovu žít v jeskyních. Alespoň tedy ti, kteří to přežijí.

A nechci tomu raději věřit. Proto jsem film nazval „Nejasná zpráva...“. Ale na to, aby se lidé ve své podstatě změnili, to by musel přijít opravdu nějaký obrovský kopanec, velká facka, protože racionalita nějak nepomáhá. Jak to říká jeden z hrdinů filmu: „Rozum je tady jen od toho, aby nacházel vášním důvod.“

A co dál, pane Jakubisko?

Už jsem si připravil námět pro další film trochu lehčího žánru, určený spíš víc pobavení, ale zase i k zamyšlení. Protože to je problém budoucnosti, třetího tisíciletí. Film o „třetím pohlaví“. Tak jako se mění tváře, účesy, klobouky a zuby se nahrazují umělými, tak jsme se dostali až tak daleko, že si člověk může změnit pohlaví operativním zákrokem a hormonálně. A najednou se můžeme stát vlastně někým jiným. To je obrovská změna, především psychická. A ten film by měl mít lehčí styl, trochu gogolovský a měl by ukázat, že se dá smát i přes slzy.

*Od rozhovoru s panem Jakubiskem
přešlo mezitím hodně let a v tom
začátku třetího tisíciletí se naplnilo
hodně z toho, před čím pan režisér
ve svých filmech i v rozhovoru se mnou
naléhavě varoval. Co by tomu všemu
asi říkal teď, to už se nedovíme, protože
nás nedávno opustil a už se na ten
dnešní svět jen odněkud shora dívá.
A myslí si o něm své.*

Dr. Vladimír Kříž

Slovo o autorovi

Vladimír Kříž, narozen roku 1948, je členem Obce českých spisovatelů a Syndikátu novinářů ČR. Od roku 1993 je také čestným členem Klubu cestovatelů Hanzelky a Zikmunda GLOBE v Prosiměřicích. Už v době studií na jihlavském gymnáziu publikoval v okresních i krajských novinách nebo v rozhlase (například na stanici Vltava). V pozdější době vydal knižně v nakladatelství Mladá fronta v Praze své historické povídky z období třicetileté války a doby tereziánské s názvem TVRZ. To se psal rok 1977.

O sedm let později, v roce 1984, odešel s manželkou přes Rumunsko a Jugoslávii do Rakouska. O rok později se dostali do Kalifornie, kde žili v San Francisku a Vladimír pracoval v tamním kongresovém centru. Po roce 1990 se vrátil do své rodné Jihlavy, odkud se pak vždy na čas navracel do Ameri-

Vladimír Kříž.

ky. Několik let tam působil jako zahraniční korespondent celostátního Rádía Impuls a jihlavského Rádía Vysočina.

V roce 1998 vydal v Kalifornii ve 2. vydání svou TVRZ, roku 1992 pak vyšla jeho kniha NEOBYČEJNÉ CESTY o kuriozním útěku z ČSSR, která byla téhož roku uvedena jako četba na pokračování v Českém rozhlasu Praha.

V témže roce v Jihlavě vyšla i jeho knížka milostné poezie MILOSTNÉ NÁVRATY s půvabnými ilustracemi akademického malíře Miloslava Pečinky. V roce 1998 vydal Vladimír Kříž knižně i své reportáže z cest, jež předtím vycházely časopisecky. Kniha měla název NA DALEKÝCH TOULKÁCH.

V roce 2006 ji doplnila knížka dalších reportáží z autorových cest světem. Vydal ji klub cestovatelů Hanzelky a Zikmunda s názvem ZNOVU NA TOULKÁCH.

V této knížce, již zrovna berete do rukou, chce Vladimír Kříž vzpomenout na významné krajany, které potkal při svém pobytu v Americe. Nemělo by se na ně zapomínat, protože jsou významnou částí dějin našeho státu a jeho kultury. Autor měl to štěstí, že se s nimi mohl scházet anebo třeba jen sejít. A přiblížit to tímto způsobem i vám.

Také si přečtete...

Za pozornost stojí také knížky Vladimíra Kříže, které vydala v roce 2024 na internetu Městská knihovna v Praze:

Tvrz

Tři romantické historické povídky z období třicetileté války a doby Marie Terezie se odehrávají na Vysočině.

Neobyčejné cesty

Autorovo napínavé líčení soubojů s tajnou policií v období totality, cest po Mongolsku, Severní Koreji, Střední Asii a hlavně vyličení útěku přes Rumunsko na vlastnoručně vyrobené diplomatické pasy. S předmluvou Josefa Škvoreckého.

Na dalekých toulkách

Cestopisné reportáže z exotických zemí, z autorových toulek po Kalifornii, Jižní Koreji, Havaji, Fidži, Mexiku, Kostarice...

Milostné návraty

Poezie, která v sobě nese mnohdy hořký úděl azylanta. Je plná bolestných vzpomínek na původní domovinu, která se po roce 1968 ocitla v zóně totalitní moci a procházela těžkými obdobími.

Výše uvedené e-knihy si můžete zdarma stáhnout z webu Městské knihovny v Praze (www.mlp.cz) nebo z portálu Databáze knih (www.databazeknih.cz).

www.mlp.cz

www.databazeknih.cz

Neobyčejná setkávání

Vladimír Kříž

© Vladimír Kříž, 2024

Předmluva: Jaroslav Paclík

Grafická úprava: Ivo Gilbert

Editorské práce: Ivo Gilbert, Jaroslav Paclík

Vydala: Astera G, s.r.o.

vydavatelství a tiskárna Jihlava

Rok vydání: 2025

Náklad: 300 výtisků

ISBN 978-80-87677-21-6